

Հանդիսաւոր պատարագ: Պատարագիչ էր միաբանութեանս ներկայ եպիսկոպոսներից աւագագոյնը՝ Գէորգ արքեպիսկոպոս Սուրէնեանը: Երգում էր Կոմիտաս վարդապետի քառաձայն խումբն արտասովոր ոգևորութեամբ: Պատարագի վերջում տեղի ունեցաւ հայրապետական մաղթանք, Վեհափառի աջն առնելու (համբուրելու) սովորական արարողութիւնը և ապա այս տարուայ ճեմարանաւարտ սաները հոգեհանգիստ կատարել տուին մեծ բարերար և մեծագործ Գէորգ IV կաթողիկոսի շիրմի վրայ: Պատարագից յետոյ սեղանատուն հրաւիրուեցին ներկայ եղող բազմաթիւ պատուաւոր հիւրերն՝—արք և կանայք առհասարակ, Թէև շատ մեծ բազմութիւն չէր եկել այս տարի՝ մանաւանդ գիւղերից, որովհետև աշխատանքի ժամանակն էր, բայց դրա փոխարէն նկատելի էր մի ընդհանուր տրամագրութիւն: Սեղանատանը խօսուեցան բաժակաճառեր, որոնցից յետոյ երգուեցին պատշաճաւոր շարականներ և երգեր: Ուխտաւորներն ու հիւրերը մեկնեցին քաղցր տպաւորութեան տակ, ամուր կապելով իրենց սրտերն ու զգացմունքները դարերից ի վեր պաշտելի արքութեան հետ:

Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ ՏՕՆԸ ՕՇԱԿԱՆ ԳԻՒՂՈՒՄ:

Կան սուրբեր և նրանց համար սահմանուած տօներ, որոնք անողոք ժամանակի շնորհիւ, շնորհիւ մարդկային գիտակցութեան և խիստ քննադատութեան, նսեմանում և համարեա մոռացութեան են տրւում: Բայց կան և այնպիսիք, որոնց կատարած գործի մեծութիւնն ըմբռնելու համար հարկաւոր է լոյս և ուրբան մեծանում է ժողովրդի գիտակցութիւնն, այնքան աւելի հանդիսաւոր են դառնում այդպիսի նշանաւոր մշակների գործերը և հետզհետէ արժանաւոր վայելչութեամբ տօնուում նրանց յիշատակը:

Այսօր մեր խնկելի Թարգմանչաց յիշատակն առաւել սրտագին և հանդիսաւոր կերպով է տօնուում՝ քան սրանից 100—200 տարի առաջ, երբ գիրքը անմատչելի էր ժողովրդին և անհասկանալի նոյն իսկ հոգևորականներին և այդ տօնը կը տօնուէր աւելի մեծ հանդիսաւորութեամբ, երբ ժողովրդի բոլոր խաւերը կը մըռնեն, թէ ինչ հօկայական դօրծ կատարեցին մեր թարգմանիչներն՝ Սահակ և Մեսրոպ իրենց աշակերտներով։ Այս տարի լրանում է 1500 տարին մեր տառերի գիւտից։

Տառեր և դրանից առաջ հայ ազգն անպատճառ ունէր։ Յունաց և հռոմէացւոց, պարսկից ու ասորոց դրացի, քէտական ծագում՝ և քաղաքակրթութիւն ունեցող հայ ազգը (այս կարծիքին է Իէնսեն գիտնականը, տես Արարատ յունիսի 1904 թ. երես 537 և 538), չէր կարող առանց տառերի ապրել, բայց այնպիսի կատարելագործութեամբ այփուրէնը, որպիսին մեզ տուաւ ս. Մեսրոպ, անշուշտ չունէինք, ապա թէ ոչ, նոր տառեր գտնելու կարիք չէր զգացուի։ Բայց այդ չէ Թարգմանչաց գործի մեծութիւնը. անշուշտ տառեր գտնելու շնորհիւ չէ, որ նրանք անմահացան ոչ միայն մեզ, այլ և բոլոր լուսաւոր և լուսասէր ազգերի համար, այլ նրանում, որ այդ տառերն ունենալուց յետոյ նրանք ստեղծեցին քրիստոնէական գրականութիւն՝ Աստուածաշնչի հայերէն թարգմանութիւնն ու մաշտոց, շարական և ժամագիրք, գիտութիւն և պատմութիւն և անյայտ կորչելու վտանգին դատապարտուած ազգային հերոսների անուններն ու գործը հաղորդեցին յետնորդ սերունդներին։

Այդ մեծ մարդկանց մեծ գործի արգիւնքն են Խորենացին և Եղիշէն, Ղազար և Եղնիկ, Կորիւն և Դաւիթ։ Նրանց վարած հոգում բուսան հինգերորդ դարու Աւարայրի հերոսները և եկեղեցու Ղեօնդներն ու Յովսէփները։ Այն, ս. Թարգմանչաց տօնը հայ ազգի ամենամեծ և առաջնակարգ տօն է, տօն լուսոյ և գրի, գիտութեան և գրականութեան և նրա մշակների՝ անդրանիկ մշակների տօն։ Թէև օտլորական է ասել, որ հայ ազգը իւր գործիչներին

քաղցած պահել և հանդիսաւոր թաղել միայն գիտէ, սակայն թող ս. Թարգմանչաց տօնը օրինակ լինի մեզ, որ հայ ազգը նաև անմահացնել և գնահատել գիտէ, թէ և ոչ այդ մշակների ֆիզիքական կենդանութեան ժամանակ:

Մխիթարական էր տեսնել, թէ ինչպէս հեռաւոր տեղերից և մերձակայ գիւղերից ահագին բազմութիւն էր հաւաքուել ս. Մեսրոպի գերեզմանին երկրպագութիւն տալու և երախտամատոյց լինելու քրիստոնէական սովորութեամբ՝ նրանց կատարած մեծ գործի համար: Ուխտագնացութիւնը անգիտակից և մի միայն կրօնական զգացմունքի դրդմամբ չէր, ոչ, ամենքի երեսին նկատուով էր Թարգմանչաց մեծ գործը գիտակցելու, գէթ մասամբ գիտակցելու տրամադրութիւնը և կրօնական ազգային ուժեղ զգացմունք: Պատարագից յետոյ այդ ահագին բազմութիւնը ցրուեց Օշականի այգիներն ու Վահագփառ: Հայրապետի ամառնային մեծ այգին և տասնեակ ընտանիքներ և հարիւրաւոր մարդիկ մի մի ընկերական սեղանի շուրջը բոլորելով՝ արժանաւորապէս դրուատում էին այդ օրուայ խնկելի սրբոց անունն ու գործը: Բայց այդ դեռ մի միայն մի քայլ է, թոյլ և առաջին քայլ՝ արժանի և իրօք վայելուչ կերպով տօնելու ս. Թարգմանչաց տօնը: Դեռ մենք փորձ անգամ չենք արել կատարելու այն, ինչ որ գործեց ս. Մեսրոպը՝ Հայաստանի բազմութիւն հաւանդներում, տալով նրանց գիրք և դպրոց, լոյս և ճշմարիտ հաւատ: Դեռ ս. Մեսրոպի տառերը շատ տեղ անվերծանելի նշաններ են մեր գիւղացիների համար և հայերէն գիրն ու գրականութիւնն անմատչելի: Ս. Թարգմանչաց տօնի օրը՝ երբ մենք հաւաքուելու լինինք Քասախ գետի գեղանկար և այգիներով լի ձորի գլխին հանգչող ս. Մեսրոպայ գերեզմանի մօտ, պէտք է հաշիւ տանք մեզ՝ թէ ինչ աշխատանք ենք գործ դրել ընդհանրացնելու հայ ժողովրդի մէջ գիրն ու գիրքը, գրականութիւնն ու գիտութիւնը, սէր և հաւատ. քանի՞ հարիւր հազար գիրք ենք տպել ու տարածել հայ ժողովրդի մէջ, ինչ չափով

ենք նրան լուսոյ մասնակից արել և զարկ տուել նրա դիտակցութեանը: Երբ մենք այդ շաւղով կընթանանք և այդպէս կը գործենք, երբ այդպիսի հաշիւ ներկայացնելու համար կը հաւաքուենք այդ սրբազան գերեզմանի շուրջը, նոր միայն աւելի արժանաւոր կերպով կատարած կլինենք մեր պարտքը և արժանաւոր ու անզուգական սրբոց խնկելի յիշատակը:

Ե. Տ. Վ. Մ.

Ամսոյս 25-ին աղգին Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճեց օգտափութեան համար փոքրիկ ճանապարհորդութիւն կատարել դէպի Գօշ (Կուաշ աւան Արշակունեաց) և այնտեղից Թալիշ (Արուճ աւան Մամիկոնեան նախարարներին): Գօշ գիւղը գտնուում է Արագած կողերին, ունի գեղեցիկ բնականութիւն, պատուական աղբիւրներ, մեծ և նշանաւոր առու Համբերթի գետակից, վերջրած՝ դիւղի մօտ մի շարք գեղեցիկ ջրվէժներով, որոնք հսկայական ոյժ են կազմում և կարող էին գիւղին ահադին օգուտ բերել: Գիւղից բացւում է հրաշալի տեսարան դէպի Մասիսն և Արաքսի հովիտը, որի ծայրը կորչում է արևելքում: Գիւղում կան բազմաթիւ հնութիւններ և խաչքարեր: Աւանի հին վանքի տեղն այժմս գտանւում է գիւղի նորակառոյց եկեղեցին, որտեղ ս. Գէորգայ գերեզմանն է և նշանաւոր ուխտատեղի: Գիւղի հիւսիս արևմտեան կողմում գտնուում է Իւանէ Արղութեանի օրով շինուած փոքրիկ եկեղեցու աւերակներ վրացերէն արձանագրութեամբ և բազմաթիւ այրեր, որտեղ մեծ բազմութիւն է ապրել գուցէ դեռ նախապատմական ժամանակներում: Այրերի մէջ կան կարասներ, կրաշէն հորեր՝ երևի ցորեն և այլ պաշարեղէն պահելու:

Աղաւնատուն կոչուած գիւղում ծերունազարդ Հայրապետը փոքր ինչ հանգստանալուց յետոյ՝ մեկնեց դէպի